

F-104G: από την ΠΑ στην EdA

ΕΝΑΣ «ΑΣΤΡΟΜΑΧΗΤΗΣ» ΠΑΕΙ ΙΣΠΑΝΙΑ

Η παραχώρηση παιδιών αεροσκαφών από μια αεροπορία σε άλλη όπως και δωρεές ή ανταλλαγές ανάμεσα σε μουσεία και οργανισμούς είναι συνηθισμένο γεγονός στο εξωτερικό. Όταν όμως συμβαίνει στην Ελλάδα, είναι είδηση, και η Π&Δ ήταν παρούσα για να καταγράψει ένα τέτοιο συμβάν. Η υπόθεση αφορά τη μεταφορά ενός πρώην μαχητικού F-104G της ΠΑ στην Ισπανία για τις μουσειακές ανάγκες της Ισπανικής Πολεμικής Αεροπορίας.

Του Θέμιν Βρανά

Το «63-13643» σε ΝΤΜ στο Bitburg φωτογραφημένο στις 29 Ιουλίου 1974 (Eric Tammer μέσω www.i-f-s.nl)

Το F-104G «63-13643» φωτογραφημένο σε απόθεση στο αεροπορικό Αποτάσπασμα Αγρινίου (9/2010).

Η Ισπανική Αεροπορία (Ejército del Aire, EdA) παρέλαβε τα πρώτα τέσσερα από τα είκοσι ένα συνοδικά Starfighter (δεκαοκτώ μονοθέσια F-104G και τρία διθέσια TF-104G) στις 5 Μαΐου 1965. Ακριβώς επτά χρόνια μετά την έναρξη του τύπου σε υπηρεσία, στις 31 Μαΐου 1972, επιστράφηκαν όλοι στην USAF -με την EdA να έχει μηδενικό δείκτη ατυχημάτων με τα Starfighter (αλλά και μόλις 17.707 ώρες πτήσης)- και αντικαταστάθηκαν από τριάντα έξι McDonnell Douglas F-4C Phantom II. Τα πλέονάζοντα αεροσκάφη ανακαταμετρήθηκαν άμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, με τη χώρα μας να παραλαμβάνει τον Ιούλιο του 1972 εννέα μονοθέσια F-104G κι ένα διθέσιο TF-104G. Ανάμεσα στα μονοθέσια βρισκόταν και το s/n 63-13643, το οποίο, όπως και τα υπόλοιπα ομοιότυπά του που παραλάβαμε από την EdA, κατασκευάστηκε από την Canadair. Το συγκεκριμένο αεροσκάφος πέταξε για πρώτη φορά στις 30 Νοεμβρίου 1964 στο Μόντρεαλ του Καναδά και παραδόθηκε στην USAF στις 27 Ιανουαρίου 1965. Δεν υπηρέτησε ποτέ με αμερικανικά εθνόσημα, διότι περιλαμβανόταν εξ αρχής στο πρόγραμμα MAP (Military Assistance Program), και προωθήθηκε άμεσα στην Ισπανική Αεροπορία. Έφτασε με πλοίο

στην Ισπανία στις 6 Ιουνίου 1965 και εντάχθηκε στη **Μοίρα 161** (Escuadron 161) της **12^{ης} Πτέρυγας (Ala 12)**, στην Αεροπορική Βάση Torrejon. Σύμφωνα με το ισπανικό σύστημα κωδικοποίησης αεροσκαφών αναγράφηκε στο κάθετο σταθερό του ο αριθμός σειράς C.8-12, δηλαδή το δωδέκατο μηχανικό (Caza), αεροσκάφους του «τύπου 8» (αντιστοιχούσε σε F/TF-104G). Διατηρήθηκε όμως προσωρινά και το buzz-number «FG-643» της USAF στην άτρακτο. Μετά την έναρξη του στην προαναφερθείσα Μοίρα 161, το buzz-number εξαφανίστηκε και αναγράφηκε στο ρύγχος ο διακριτικός αριθμός της Μοίρας «161-22», ο οποίος τον Νοέμβριο του 1967 με την αλλαγή της ονομασίας της σε Escuadron 104 τροποποιείται σε «104-22», για να αλληλαχθεί εκ νέου την επόμενη χρονιά σε «104-12», ενώ στις 31 Μαΐου 1971 εντάχθηκε στη Μοίρα 122.

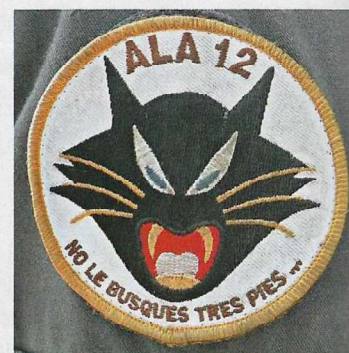
Όταν στις 16 Ιουνίου 1972 παραδόθηκε στην Ελληνική Αεροπορία, είχε συμπληρώσει μόλις 676 ώρες πτήσης! Εντάχθηκε στην 335 Μοίρα και το 1974 βρέθηκε στο NATO Tiger Meet, στο Bitburg της Δυτικής Γερμανίας, μαζί με άλλα αεροσκάφη της 335M. Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, όλη την επιχειρησιακή ζωή του στην Ελλάδα

Η διαδικασία μεταφοράς ενός
σεροπλάνου σε ενσώθεση 25 χρόνων
δεν είναι ευκολή υπόθεση.

Το data plate μπροστά στο αλεξίνεμο αναφέρει ως αριθμό κατασκευής το «6093». Το ορθό είναι «6092» και αναγράφεται στο ίδιο τμήμα της στράκτου αλλά στο πίσω μέρος του. Σύμφωνα με εργασία του Μηχανικού και Ιστορικού του Μουσείου ΠΑ, κυρίου Ιωάννη Μυλωνά, η διαφορά κατά μία μονάδα στα data plates της ίδιας στράκτου δεν είναι ένα μεμονωμένο φαινόμενο αλλά παρατηρείται σε αρκετά μονοθέσια και διθέσια Starfighter, ίσως λόγω της απόσυρσης κάποιων τμημάτων από τη γραμμή συναρμολόγησης πριν ενσωματωθούν στο αεροσκάφος.

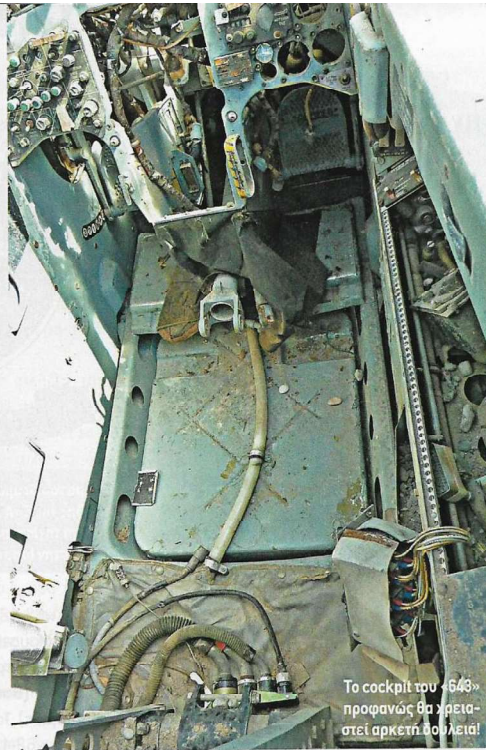
Το έμβλημα της Ala 12. Η φράση «No le busques tres pies ... (al gato)», δηλαδή «Μην ψάχνετε για τρία πόδια... (στη γάτα)», σημαίνει ότι δεν πρέπει να περιπλέκουμε το απλό ή να προσπαθούμε να αποδείξουμε το αδύνατο. Η αρχική παραμύθια ήταν «Μην ψάχνετε για πέντε πόδια στη γάτα», αλλά επικράτησε η εκδοχή με τα ...τρία -έπειτα από σχετική έμμετρη αναφορά, ποιητική αδεία- στο περίφημο έργο «El ingenioso hidalgo Don Quixote de la Mancha» του Miguel de Cervantes.

τιν πέρασε στη συγκεκριμένη μονάδα της ΠΑ.

Η εικοσαετής προσφορά του στην Πολεμική μας Αεροπορία τερματίστηκε με την προαίρεσή του στις 11.42' το πρωινό της 20^{ης} Μαΐου 1992, μετά τη σύντομη πτήση απόθεσης από την 116ΠΜ στην 132ΣΜ. Χειριστής του «63-13643» σε αυτήν την τελευταία φορά που βρέθηκε στον αέρα ήταν ο Σμηναγός (Ι) Δημήτριος Ηλιόπουλος με call sign «Tiger 19»..., παρά τη θανθασμένη καταχώριση στο βιβλίο του Πύργου

Ελέγχου Πτήσεων της 132ΣΜ ως «ΑΙΑΣ 19».

Το «643» απομνημόνευσε στη συνέχεια από κάθε χρήσιμο ή επικίνδυνο εξάρτημά του και τέθηκε σε απόθεση μαζί με δεκάδες ακόμη F-104. Η επόμενη καταγραφή στην ιστορία του «63-13643» θα μπορούσε να είναι η αναφορά της ημερομηνίας εκποίησης ως ανακυκλώσιμο μεταλλο. Όμως, η επιθυμία της διοίκησης της Αεροπορικής Βάσης Torrejon (Ala 12) να επιστρέψει ξανά στη Μονάδα ένα F-104G έδωσε μια πολύ

Το cockpit του «643» προφανώς θα χρειαστεί αρκετή δουλειά!

Φόρτωση και ασφάλιση του... μεγαλύτερου μέρους του «63-13643».

αισιόδοξη τροπή στην εξέλιξη της τύχης του.

Αρχικά τα στελέχη της Ala 12 στράφηκαν στην Ιταλία για πιθανή παραχώρηση ενός Starfighter, μιας και αρκετά F-104 βρίσκονταν σε απόθεση στην Αεροπορική Βάση Grazzanise. Η Aeronautica Militare δέχθηκε άμεσα να συνεργαστεί για τη μεταφορά ενός Starfighter στην Ισπανία, αλλά η όλη διαδικασία σταμάτησε μόλις έγινε αναληθητό ότι το παραχωρούμενο αεροσκάφος θα ήταν ένα F-104 ASA, μοντέλο αρκετά διαφορετικό από το F-104G. Εμβαθύνοντας στην έρευνα εύρεσης καταλληλότερου αεροσκάφους η ισπανική ομάδα σκέφτηκε το ενδεχόμενο να επιζητεί κάπου ένα από τα «αυθεντικά» F-104G της Ala 12, που μετανάστευσαν ανατολικά σχεδόν μισό αιώνα πριν. Έτσι, η Ελλάδα και ειδικότερα το Αεροπορικό Απόσπασμα Αγρινίου (πρώην 132ΣΜ, νυν Αεροπορικό Φυλάκιο Αγρινίου) τέθηκαν στο κέντρο του ισπανικού ενδιαφέροντος με την ελπίδα να βρεθεί εκεί ένα αυθεντικό Starfighter της EdA. Οι ελπίδες τους επιβεβαιώθηκαν πανηγυρικά με την ύπαρξη ενός μοναδικού πρώην ισπανικού F-104G της EdA στα Αγρίνι, του «63-13643», και μάλιστα σε σχετικά αξιοσηπεία κατάσταση ύστερα από απόθεση και ήλξη είκοσι πέντε ετών!

Από τα εννέα ισπανικά μονοθέσια F-104G που παρέλαβε η Ελλάδα επεζήτησαν σήμερα τα οκτώ, αφού το «63-12727» συνετρίβη στις 23 Ιανουαρίου 1978, ευτυχώς δίχως απώλεια ζωής. Για την EdA η επιλογή του «63-13643» ήταν κυριολεκτικά μονόδρομος, διότι από τα σωζόμενα το «63-13638» και το «63-13639» βρίσκονται σε απόθεση στην 116ΠΜ σε πολύ άσχημη κατάσταση και τα υπόλοιπα πέντε πρώην ισπανικά F-104G βρίσκονται ήδη σε έκθεση! Πράκειται για τα «63-12715» (124ΠΒΕ/

Αφαίρεση του camera port panel του F-104G «7203», για να αντικαταστήσει το αντίστοιχο panel του «63-13643».

Το σπασμένο διαφανές τμήμα της καλύπτρας οδήγησε τους Ισπανούς τεχνικούς να την αντικαταστήσουν με άλλη, κάτι που ίσως δημιουργήσει προβλήματα στεγανότητας όταν τοποθετηθεί στο αεροσκάφος.

Οι ημιπτέρυγες τοποθετήθηκαν σε ειδική βάση, για να εξασφαλιστεί η σταθερότητά τους κατά τη διάρκεια του μεγάλου οδικού ταξιδιού.

Κονσόλες του πιλοτηρίου, ραντάρ και πλήθος εξαρτημάτων ξεδιαλέχθηκαν για να βοηθήσουν στην καλύτερη δυνατή αποκατάσταση του F-104G.

Το σήμα του Grupo de Automoviles (GRUAUT) της Μονάδας της EdA που ανέλαβε με τρία ρυμουλκά φορτηγά τη μεταφορά του Starfighter από την Ελλάδα στην Ισπανία.

Τρίπολη), «63-12717» (Δήμος Κηφισιάς), «63-12720» (Μουσείο ΠΑ, επετειακό «ΤΙΓΡΗΣ»), «63-12730» (Αεροθέσκη Ι. Π. Μεσογαγίου) και «63-12734» (Βασιλειάδα, Δήμος Αγίων Αναργύρων Καστοριάς). Το μοναδικό ισπανικό διθέσιο που πήραμε, το «62-12278», έχει δωρίσει το ουραίο τμήμα της στράκτου του στο «62-12274», που εκτίθεται στο Μουσείο ΠΑ, ενώ η υπόλοιπη άτρακτός του βρίσκεται σε πολύ άσχημη κατάσταση στο Τατόι.

Για την απόκτηση περισσότερων επικαιροποιημένων πληροφοριών τα στελέχη της Ala 12 απευθύνθηκαν στο ελληνικό προσωπικό του NATO CAOC 8 (Combined Air Operations Center 8, σημερινή ονομασία CAOC Torrejon). Χάρη σε αυτήν την επαφή είχαν σύντομα στα χέρια τους πρόσφατες φωτογραφίες του «63-13643», που έδειχναν ξεκάθαρα ότι το εν λόγω F-104G ήταν το πιο κατάλληλο για επαναπαιρισμό στην Torrejon.

Έχοντας πια επιλέξει το αεροσκάφος, ο Λοικητής της Ala 12 επικοινωνήσε με τον Αρχηγό της Ισπανικής Αεροπορίας, ο οποίος στις 16 Ιουλίου 2013 υπέβαλε αίτημα στον ομόλογό του, τον Αρχηγό της Πολεμικής μας Αεροπορίας, για την παραχώρηση του F-104G «63-13643». Η ΠΑ είδε εξ αρχής θετικά την επιστροφή του F-104G στην Ισπανία και ζήτησε την έγκριση των αμερικανικών αρχών για να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, μια αρκετά χρονοβόρα υπόθεση.

Στις 18 Οκτωβρίου 2016 ενημερώνεται επίσημα η ισπανική πρεσβεία στην Αθήνα ότι έχουν ολοκληρωθεί όλες οι γραφειοκρατικές διαδικασίες και αποφασίζεται να ξεκινήσει η φάση της προετοιμασίας για τη μεταφορά του F-104G στο Torrejon. Η κάλυψη όλων των εξόδων θα βάρυνε την EdA, με την ΠΑ να αναλαμβάνει να την εξυπηρετήσει παίρνοντας σφραγισμένες προσφορές από Έλληνες επαγγελματίες για τη διάθεση των απαιτού-

μενων ειδικών οχημάτων (γερανοφόρο όχημα και ανυψωτικό όχημα κίταρκ), εξοπλισμός που θα απαιτούνταν για την αποσυναρμολόγηση και τακτοποίηση του αεροσκάφους πάνω σε πλατφόρμα μεταφοράς της EdA στο Αγρίνιο, για το μακρύ οδικό ταξίδι μέχρι την Ισπανία.

Στις 3 Φεβρουαρίου 2017 δύο στελέχη της Ala 12 κάνουν μονοήμερη επίσκεψη στο Αεροπορικό Φυλάκιο Αγρινίου, για να δουν από κοντά το «63-13643» και να εξασφαλίσουν τυχόν πρόσθετα υλικά που θα έπρεπε να αποκτηθούν από τα αποθέματα της ΠΑ για την άρτια έκθεσή του στην Torrejon. Μια εκκρεμότητα που παρουσιάστηκε ήταν ότι το ισπανικό κλιμάκιο θεώρησε ότι θα μπορούσε να αντικατασταθεί κάποιο τμήμα του αεροσκάφους δεν ήταν σε καλή κατάσταση ή έλειπε με άλλο από ομοίτυπο αεροσκάφος, ενώ οι οδηγίες που είχε η ελληνική ομάδα που ασχολούνταν με το θέμα έκαναν λόγο για παραχώρηση του αεροσκάφους «όπως είναι».

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2017, αφού έχει τακτοποιηθεί η εκκρεμότητα της επιλογής υλικών και εξαρτημάτων, φθάνει στο Αγρίνιο ένα φορτηγό με πλατφόρμα 16,5 μέτρων της Μονάδας Gruppero de Autovonilas της EdA, ακολουθούμενο στις 27 Σεπτεμβρίου 2017 από άλλα δύο πανομοίτυπα. Μαζί τους φτάνουν στο Αγρίνιο πέντε τεχνικοί της Ala 12 επιφορτισμένοι με την αποσυναρμολόγηση και τακτοποίηση του αεροσκάφους στις πλατφόρμες των φορτηγών. Δύο μέρες μετά καταφθάνουν δύο ακόμη στελέχη της Ισπανικής Αεροπορίας, ένας Σμηνίας από την Ala 12 κι ένας Υποσμηναγός από το Μουσείο της EdA. Ο μεν πρώτος ήλθε με σκοπό να επιλέξει εξαρτήματα χρήσιμα για την αποκατάσταση του F-104G καθώς και άλλα υλικά, όπως σκάλα επιβίβασης και μπάρα ρυμούλκησης, ο δε δεύτερος για να αξιολογήσει την κατάσταση των εκτός ενεργείας αεροσκαφών στο Αεροπορικό Φυλάκιο Αγρινίου με σκοπό την πιθανή απόκτηση από το Μουσείο EdA ενός TF-104G Starfighter και ενός A-7H Corsair II.

Για τη διαδικασία μεταφοράς στην πρώτη πλατφόρμα ψυκτώθηκε η άτρακτος, στη δεύτερη το ρύγχος, οι πτέρυγες και το ουραίο τμήμα και στην τρίτη όλα τα πρόσθετα εξαρτήματα και παρελκόμενα μαζί με τον τεχνικό εξοπλισμό που έφεραν οι Ισπανοί. Η συνεργασία μεταξύ του προσωπικού των δύο πολεμικών αεροποριών υπήρξε εξαιρετική και όλη η διαδικασία ολοκληρώθηκε δίχως κανένα πρόβλημα.

Αν και στο Αεροπορικό Φυλάκιο Αγρινίου οι Ισπανοί βρήκαν πολλά χρήσιμα εξαρτήματα για την άρτια αποκατάσταση του αεροπλάνου σε επίπεδο στατι-

Ένα περιεργο φορτίο ξεκινά το μακρύ ταξίδι του.

Η δεύτερη γαλικά έχει γεμίσει με το υπόλοιπο «63-13643». (Ala 12, μέσω Juan Manuel Gracia Agueda)

Οι δύο ακροτερυγικές δεξαμενές ήταν το τελευταίο ζευγάρι που είχε απομείνει στο Αγρίνιο. Τώρα πλέον κάθε νέο project αποκατάστασης F-104G αναγκαστικά θα στερείται το εμβληματικό τους σχήμα, αφού όλο το stock δεξαμενών σε Τανάγρα, Άραξο και Αγρίνιο εκποιήθηκε ως scrap στα τέλη της δεκαετίας του 90. (Ala 12, μέσω Juan Manuel Gracia Agueda)

Άφιξη του «Αστρομαχητή» στην Torrejon. (Ala 12, μέσω Juan Manuel Gracia Agueda)

Το «63-13643» στην «αγκαλιά» ενός κλάρκ. (Ala 12, μέσω Juan Manuel Gracia Agueda)

κής έκθεσης, θα πρέπει να αναζητήσουν πίνακα οργάνων και εκτινασόμενο κάθισμα από άλλες πηγές, μιας και τα αντικείμενα αυτά έχουν στο σύνολό τους από καιρό παραχωρηθεί στο Μουσείο ΠΑ ή πωληθεί.

Ένα σημείο που μάλλον θα προβληματίσει τους Ισπανούς τεχνικούς κατά τη συναρμολόγησή του «63-13643» είναι η αλλογή καλύπτρας. Επειδή η πρωτότυπη ήταν σπασμένη, την αφαίρεσαν και πήραν μαζί τους μια ακέραια από κάποιο άλλο Starfighter, που προερχόταν όμως από ευρωπαϊκή γραμμή παραγωγής. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι ο μηχανισμός σφραγίσματος της καλύπτρας διαφέρει ανάμεσα στα αεροπλάνα που κατασκευάστηκαν στην Αμερική (Lockheed, Canadair) από τα αντίστοιχα που κατασκευάστηκαν στην Ευρώπη (MBB, Messerschmitt, Fokker, FIAT), γεγονός που ίσως δυσκολεύει όποιον ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη εργασία.

Με την ολοκλήρωση των εργασιών οι πέντε τεχνικοί αναχώρησαν το Σάββατο 30 Σεπτεμβρίου για την Ισπανία, ενώ τα δύο στελέχη που είχαν ασχοληθεί με την επιλογή εξαρτημάτων και την αξιολόγηση πιθανών νέων εκθεμάτων για το Μουσείο της EdA είχαν ήδη αναχωρήσει από τις 27 Σεπτεμβρίου. Όλες οι μετακινήσεις των Ισπανών τεχνικών έγιναν με πτήσεις της Πολιτικής Αεροπορίας.

Την Κυριακή 1^η Οκτωβρίου τα τρία φορτηγά με τους συνοδικά πέντε οδηγούς και συνοδηγούς αναχώ-

Το F-104G «πατά» για πρώτη φορά σε ισπανικό έδαφος! Για την ιστορία αναφέρουμε ότι σε όλη τη χώρα της Ιβηρικής υπάρχει ένα μόλις ακόμη Starfighter, το πρώην γερμανικό F-104G «2623», το οποίο εκτίθεται στο Μουσείο της EdA στη Μαδρίτη αναπαριστώντας το C.8-15 «104-15». (Ala 12, μέσω Juan Manuel Gracia Agueda).

ρησαν από το Αγρίνιο, για να φτάσουν τελικά στην Αεροπορική Βάση Torrejon τη Δευτέρα 9 Οκτωβρίου 2017.

Έτσι, ολοκληρώθηκε ο επαναπατρισμός του μελλοντικού «C.8-12» γεμίζοντας με ικανοποίηση τους Ισπανούς φίλους μας που, επιτέλους, ύστερα από σαράντα πέντε χρόνια έχουν ξανά στο Torrejon έναν αυθεντικό Ιβηρικό Αστρομαχητή!

Θα παρακολουθούμε με μεγάλο ενδιαφέρον την πορεία αποκατάστασής του σε επίπεδο στατικής έκθεσης και θα επανέλθουμε όταν στολήσει με την παρουσία του την ισπανική Αεροπορική Βάση! **ΠΒΟ**

Σημαντικές πληροφορίες για την ολοκλήρωση του άρθρου αντλή-

θηκαν από το βιβλίο «Spanish and Portuguese Military Aviation», John M. Andrade, Midland Counties Publications, 1977, ISBN 978-0904597080, και τις ιστοσελίδες:

http://www.916-starfighter.de/F-104_SpAF_serial.htm και

<http://www.i-f-s.nl/news/63-13643-arrived-back-torrejon/>

The author wishes to thank Cabo 11 permanente (NATO OR-5) Juan Manuel Gracia Agueda, for his very kind help by providing photos from Ala 12, Torrejon.

Αναμνηστική φωτογραφία της ομάδας των Ισπανών με Έλληνες συναδέλφους τους από το Αεροπορικό Φυλάκιο Αγρινίου και το Αεροπορικό Απόσπασμα Ακτίου.